

Matkvalitet

GMO

Att ändra arvsmassan i en växt, ett djur eller att ta patent på ett liv väcker etiska frågor och engagerar många. Därför har Sveriges Konsumenter samlat sina ståndpunkter vad gäller GMO i detta dokument.

Detta är GMO

Genteknik har under senare år använts inom många olika områden. Jordbruk, miljö och livsmedelsutveckling är bara några områden där tekniken utvecklats och används. Men att ändra arvsmassan i en växt, ett djur eller att ta patent på ett liv väcker etiska frågor och engagerar många konsumenter.

I en genetiskt modifierad organism (GMO) har det genetiska materialet eller arvsmassan ändrats på ett sätt som inte är naturligt. Den vanligaste metoden är att använda sig av ett virus eller en bakterie som överför ett nytt genetiskt material till en annan organism. Detta kan även göras mekaniskt eller genom cellfusion.

Genteknik kan användas för att utveckla nya växter för kommersiell storskalig odling eller göra dem resistent mot vissa insekter. Utvecklingen har hittills syftat till att få fram sorter med högre avkastning eller med annan näringssammansättning.

Forskning och utvecklingsarbete inom genteknik är mycket kostsamt och kräver stora investeringar i teknik, personal och laboratorier. Företagen försöker hitta olika sätt att finansiera detta arbete, till exempel genom att ta patent på nya organismer eller genom att skapa monopol på utsädesmarknaden.

Oönskade konsekvenser

Mycket har hänt de senaste tio-tolv åren med utvecklingen av genetiskt modifierade (GM) grödor i världen och i många fall har detta medfört oönskade följder. En konsekvens har varit negativa effekter på det ekologiska systemet. Exempel på detta är spridning av resistens till andra växter, avverkning av regnskogar, okontrollerad insektsdöd samt att betande husdjur förgiftas och dör då de betar GM-grödor.

Ofrivillig spridning av GM-grödor skapar ofta problem. När de sedan sprids med vind och insekter till odlare som inte odlar dem kräver genteknikföretagen bönder på licensavgifter. Detta har inneburit att antalet processer, mellan de företagen som har patent på

grödorna och odlare som ofrivilligt "smittats" av GM-grödor, har ökat. Spridningen kan även innebära att ekologisk odling är omöjlig eftersom GM-grödor kontaminerat markerna.

Vissa växter kan genom genteknisk utveckling producera ett " eget insektsgift ". Detta egna insektsgift dödar dock även andra insekter än de skadeinsekter som de var ämnade för. Även andra djur kan drabbas.

Användningen av GM-grödor leder inte sällan till en storskalig odling som genom långt drivna mekaniserade jordbruk är mycket beroende av jordbrukskemikalier. Även användandet av konstgödsel ökar vilket i sin tur kräver en större vattenförbrukning. Systemet bygger alltså på en förbrukning av ändliga råvaror. Det finns dessutom en risk att främmande gener kan överföras mellan arter vilket kan leda till att ogräs blir resistent mot bekämpningsmedel. Växterna kan även överföra resistensen till skadeinsekter vilket kan leda till ökad användning av kemikalier.

Då genteknikföretag utvecklar nya grödor kan dessa märkas för att på så vis kunna identifieras. Denna märkning sker oftast med en antibiotikagen som normalt inte finns i organismen. Genom att kunna identifiera en viss gröda kan företagen ta patent på dem. Man äger därmed rätten till utsädet av den märkta grödan. Märkningen är till för att man ska ha rätt till avgifter och ersättningar för användande av dessa grödor och man kan därmed tvinga odlaren att betala avgifter om grödan används, både avsiktligt eller oavsiktligt.

Ytterligare ett problem är när en antibiotikagen används för märkning av utsädet så kan den skapa resistens mot antibiotika. Denna resistens är redan ett problem som skapats av för stor och slentrianmässig användning av antibiotika. Användandet av antibiotikagener inom genteknikområdet riskerar att skapa ännu mer antibiotikaresistens i världen varför stor försiktighet måste åberopas.

Rätten till liv

Det finns i Sverige en skandinavisk genbank, som tryggar att våra gamla sorter finns bevarade för kommande generationer. Inom den ekologiska och biodynamiska odlingen finns ett starkt intresse för att få utveckla nygamla sorter som bättre svarar på dessa odlingsmetoder. Dessa sorter ger ett högre näringsinnehåll, mer mineraler, spårämnen och antioxidanter. Denna möjlighet hotas då genteknikföretag tar patent på genetiskt material. Lyckas företagen med detta, kan inte den ekologiska odlingen utvecklas och det naturliga näringsvärdet utarmas och försvinner i våra livsmedel. I stället tillsätts syntetiska näringsmedel i maten.

Det finns flera exempel på hur genteknikföretagens agerande kan ifrågasättas ur ett etiskt perspektiv. Ett företag kan till exempel tillverka och sälja ett specifikt ogräsmedel som dödar alla växter som behandlas förutom företagets egna GM-grödor. Företagets patenterade växter är med andra ord resistent mot ogräsmedel. Dessutom kan vissa av GM-grödorna ha egenheten att bära på en svampsjukdom som måste behandlas med ett annat gift. Detta svampmedel produceras och säljs dessutom av samma företag. De tjänar alltså pengar på alla led i odlingen, utsädet och minst två växtgifter.

Våra krav

Sveriges Konsumenter anser att risker och faktiska problem för miljö och jordbruk är så stora och frånvärd av nytta för konsumenterna så uppenbar att vi helt ifrågasätter GMO vid livsmedelsproduktion. Dessutom ger tekniken ett fåtal företag orimligt mycket makt över jordens livsmedelsproduktion.

Sveriges Konsumenter kräver att:

- **Livsmedel ska produceras utan användning av GMO.**
- **Så länge GMO används vid livsmedelsproduktion ska konsumenterna kunna välja bort livsmedel genom att de får en märkning. Denna märkning ska ske oavsett mängd, typ av substans eller om den kommer in i maten genom slarv, oaktsamhet eller medveten inblandning. Detta ska även gälla livsmedelstillsatser som oljor, sammansatta livsmedel och vitaminer. Även allt kött som producerats med hjälp av GM-foder ska märkas.**

- **Företag ska inte kunna ta patent på genetiskt material i den mån det begränsar rätten till fritt utsäde.**
- **Försiktighetsprincipen ska gälla fullt ut när det gäller GMO och GM-grödor i Sverige. Innan säkerhet kan uppnås i fråga om spridning av resistensfaktorer, minskad användning av gifter, garanterad ekonomi för producenterna, märkning, etc, ska GMO och GM-grödor inte tillåtas i Sverige.**

Livsmedel ska produceras utan användning av GMO

Så arbetar vi

Sveriges Konsumenter arbetar alltid med konsumenternas bästa för ögonen. Vi slår vakt om deras intressen och verkar för att människor ges ökad möjlighet att använda sin konsumentmakt.

Det gör vi genom påverkansarbete, opinionsbildning och folkbildning. Vi representerar konsumenterna i samrådsorgan och beslutsforum i Sverige, EU och i övrigt internationellt.

Inom EU sitter vi bland annat med i EFSA som är den europeiska livsmedelssäkerhetsmyndigheten. Samverkan med andra konsumentorganisationer internationellt är här en av nycklarna till framgång. Vi har även ett nordiskt samarbete i Nordiskt Ministerråds kontaktorgan för livsmedelsfrågor.

I arbete inom GMO påverkar vi genom att svara på remisser, representera konsumenter i olika organ, sitta i debatter och paneler, skriva debattartiklar och delta i nyhets- och debattprogram i radio och TV.

Vi medverkar i nätverket Matvalet, sitter i Jordbruksdepartementets referensgrupp för jordbruksfrågor och deras arbetsgrupp för konsumentorganisationer. Vi sitter dessutom med i Livsmedelsverkets referensgrupp för livsmedelsfrågor.

Vi har även en särskild arbetsgrupp om livsmedel med representanter från medlemsorganisationerna som möts regelbundet och diskuterar aktuella frågor. Dessutom skriver vi rapporter, arrangerar seminarier och deltar i Almedalen.

Sveriges Konsumenter är en oberoende, partipolitiskt obunden paraplyorganisation med ett trettiotal medlemsorganisationer och enskilda medlemmar.

Målet är ökad konsumentmakt och att politiker, näringsliv och myndigheter alltid ska ha konsumenternas bästa för ögonen.

Genom påverkan och opinionsbildning, både nationellt och internationellt, arbetar vi för att konsumenter ska kunna göra medvetna val, inte minst för att kunna stödja en hållbar utveckling.

Sveriges Konsumenter är en ideell organisation med två dotterbolag. Det ena är Råd & Rön AB som ger ut den välkända tidningen Råd & Rön med tester och konsumentinformation. Det andra är KonsumentCentrum, som bedriver konsumentvägledning i delar av stockholmsområdet.

Mer information på www.sverigeskonsumenter.se och www.radron.se